

**TYÖVÄEN
TALOUDELLINEN
TUTKIMUSLAITOS**

TUTKIMUSSELOSTEITA 23

KALEVI KOLJONEN - HEIKKI LOIKKANEN

**ERILAISTEN KOTITALOUKSIEN SÄÄSTÄMINEN
VUONNA 1976**

HELSINKI 1982

TYÖVÄEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
TUTKIMUSSELOSTEITA 23. 1982

KALEVI KOLJONEN JA HEIKKI A. LOIKKANEN

ERILAISTEN KOTITALOUKSIEN SÄÄSTÄMINEN VUONNA 1976

HELSINKI 1982

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
2.	SÄÄSTÄMINEN JA "RAHASÄÄSTÄMINEN"	3
3.	SÄÄSTÄMINEN JA TULOTASO	5
4.	ASUNNON HALLINTAMUOTO JA SÄÄSTÄMINEN	9
5.	YHTEENVETO	13
	LÄHDELUETTELO	15
	LIITTEET	

Kalevi Koljonen ja Heikki A. Loikkanen*

ERILAISTEN KOTITALOUKSIEN SÄÄSTÄMINEN VUONNA 1976¹

1. JOHDANTO

Viime aikoina on keskusteltu vilkkaasti kotitalouksien säästämisestä ja sen kehityksestä tulevaisuudessa. Kotitaloudet ovat tähän saakka rahoittaneet merkittävän osan kotimaisista investoinneista, mutta viime aikoina on esitetty arvioita, joiden mukaan kotitalouksien säästäminen olisi laskussa. On epäilty, että yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset olisivat vieneet pohjaa kotitalouksien säästämismotiiveilta. Erityisesti tällaiseksi syyksi on mainittu sosiaaliturvan paraneminen, jonka vuoksi taloudellista varautumista tulovirran mahdolliseen katkeamiseen ei tarvittaisi entisessä mitassa. Kansainvälisessä taloustieteellisessä kirjallisuudessa sosiaaliturvan laajenemisen säästämistä vähentävää vaikutusta merkitseviä tuloksia on esittänyt erityisesti Feldstein (ks. Feldstein 1974, 1977 ja 1980). Toisaalta Koskela ja Viren ovat esittäneet vastiikään tuloksia, jotka eivät tue Feldsteinin väittämää sosiaaliturvan säästämistä alentavasta vaikutuksesta (ks. Koskela ja Viren 1982). Toisaalta asuntosäästämisen on arvioitu vähenevän tulevai-

*. K. Koljonen on valtiotieteen kandidaatti ja työskentelee Taloudellisessa suunnittelukeskuksessa vs. toimistopäällikkönä.

Heikki A. Loikkanen on valtiotieteen lisensiaatti (väit.) ja työskentelee Työväen taloudellisessa tutkimuslaitoksessa erikoistutkijana.

1. Tämän tutkimusselosteen teksti ilman otoskokoja ja markkamääriä säästämistä kuvaavia liitteitä on julkaistu Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen Katsauksessa 3-1982.

suudessa sekä väestökehityksen että asuntokannan riittävyyden ja laadun parantumisen takia.¹

Tässä selvityksessä kartoitetaan suomalaisten kotitalouksien säästämiskäyttäytymistä vuoden 1976 kotitaloustiedustelun tietojen perusteella. Tulokset perustuvat 3 348 kotitaloutta käsittävään otokseen.² Tarkastelun kohteena on säästäminen eri tulotasoilla ja elinvaiheissa sekä eri perhetyypeissä.

Säästämistä mitataan kotitalouksien tulojen ja kulutusmenojen erotuksena. Vaihtoehtoinen mittaustapa on kotitalouksien nettovarallisuuden muutoksen arviointi, mutta kotitaloustiedustelu ei anna tähän mahdollisuutta, koska se ei sisällä juuri lainkaan varallisuutta koskevia tietoja. Näin ollen aineiston perusteella saadaan ainoastaan tietoja säästämisen tasosta, muttei sen rakenteesta varallisuusmuodoittain (esim. pankkitalletusten, osakkeiden arvon ja reaaliomaisuuserien arvon muutoksina vuodessa).

Kotitalouksien säästämistä on arvioitu niiden nettovarallisuuden muutoksen avulla mm. Hämäläisen sekä Kososen ja Suoniemen tutkimuksissa (ks. Hämäläinen, 1981, Kosonen ja Suoniemi, 1982). Edellinen koskee palkansaajatalouksia perustuen 1 014 havainnon otokseen vuodelta 1970. Jälkimmäisen tutkimuksen perusjoukkona ovat kaikki kotitaloudet, joista on poimittu 1 490 havaintoa käsittävä otos vuodelta 1979. Näihin tutkimuksiin verrattuna Tilastokeskuksen valmiiksi keräämän kotitaloustiedusteluaineiston suurempi otoskoko antaa mahdollisuuden useampien luokittelujen tekemiseen säästämisen tasoa kartoitettaessa.

1. Epäilyksiä asuntomotiivin merkityksen pienenemisestä kotitalouksien säästämisen taustatekijänä on esittänyt mm. Hämäläinen (ks. Hämäläinen, 1982).

2. Tämä lukumäärä on yksityiskohtaiseen kuukausitilinpitoon osallistuneiden otoskoko. Toisaalta, tulo-, kestokulutus- ja asumismenotiedot kerättiin kaikkiaan 7 971 kotitaloudelta. Otantatapa sekä perustietojen keruumenetelmä ilmenevät yksityiskohtaisemmin julkaisusta Kotitaloustiedustelu 1976.

2. SÄÄSTÄMINEN JA "RAHASÄÄSTÄMINEN"

Tässä selvityksessä säästämistä mitataan kahden eri käsitteen avulla, joita kutsutaan säästämiseksi ja rahasäästämiseksi. Säästämisellä tarkoitetaan kansantalouden tilinpidon (SNA) mukaisten käytettävissä olevien tulojen ja kulutusmenojen erotuksena saatavaa käsitettä kotitaloustiedusteluaineistosta laskettuna. Tällöin käytettävissä oleviin tuloihin sisältyy mm. omistusasuntojen ja kesämökkien laskennallinen asuntoetu ja vastaavasti kulutusmenoihin sisältyy em. asuntoetujen ohella omien asuntojen ja kesämökkien arvovähennykset (poistot). Kulutusmenoja mitattaessa kestokulutus arvioidaan vähentämällä kestokulutustavaroiden hankinnoista käytettyjen tavaroiden (esim. vanha auto) myynnin arvo.¹

Kansantalouden tilinpitoa vastaavan säästämis käsitteen rinnalla tässä selvityksessä mitataan rahasäästämistä, joka saadaan "rahatulojen" ja "rahakulutusmenojen" erotuksena. Rahatuloihin päädytään vähentämällä SNA:n tulokäsitteestä asuntoetujen arvot. Rahakulutusmenot puolestaan saadaan vähentämällä SNA:n kulutusmenoista asuntoedut sekä omien asuntojen ja kesämökkien arvovähennykset.

Yllä esitettyjä käsitteitä vastaavat markkamäärät ilmenevät taulukosta 1 koskien keskimääräistä kotitaloutta vuonna 1976.

Taulukko 1. Kotitalouden keskimääräiset tulot, kulutusmenot ja säästäminen eri käsittein vuonna 1976, markkaa

1. Käytettävissä olevat tulot (SNA)	34 700
- asuntoedut	1 400
2. Rahatulot	33 300
3. Kulutusmenot (SNA)	32 300
- asuntoedut	1 400
- arvovähennykset	1 500
4. Rahakulutusmenot	29 400
5. Säästäminen (SNA) eli 1. - 3.	2 400
6. Rahasäästäminen eli 2. - 4.	3 900

1. Vuoden 1976 kotitaloustiedustelussa ei tätä vähennystä ole suoritettu kulutusta mitattaessa. Ko.vähennystä kulutusmenoista ei myöskään tehty niissä säästämistä koskeissa laskelmissa, jotka sisältyivät kestokulutusta koskevaan tutkimukseemme (ks. Koljonen ja Loikkanen, 1982a).

Markkamääräiset tiedot tässä ja myöhemmissä taulukoissa on ilmaistu vuoden 1976 rahassa.¹

Kahden säästämiskäsitteen markkamääräinen ero on huomattavan suuri. Asuntoedut olivat kaikilla kotitalouksilla keskimäärin 4,0 % käytettävissä olevista tuloista ja 4,2 % kulutusmenoista. Arvonvähennysten osuus kulutusmenoista oli 4,5 %.

Rahatulojen ja rahamenojen erotuksena saatava rahasäästäminen vastaa rahasummaa, joka syntyy kotitalouden todellisten juoksevien tulojen ja kulutusmenojen erotuksena vuodessa. Jos rahasäästäminen on negatiivista, kotitalous joutuu todella rahoittamaan osan kulutusmenoistaan velkaantumalla, käyttämällä aikaisempia säästöjään tai myymällä omaisuuttaan. Kansantalouden tilinpidon mukaisen säästämisen negatiivisuus ei välttämättä merkitse päätymistä em. vaihtoehtoihin. Rahasäästämisen positiivisuus puolestaan merkitsee sitä, että kotitalous tekee aktiivisia sijoituspäätöksiä esim. kanavoiden rahaa säästötileille, ostaen osakkeita tai obligaatioita tai sijoittamalla asuntoon joko lainanlyhennysten muodossa tai maksamalla omarahoitulosuutta uuden asunnon yhteydessä. Korostettakoon myös, että sovellettava rahasäästämiskäsite ei ole sama kuin rahoitustilinpidon kotitaloussektorin nettoluotonanto² ("finanssisäästäminen").

Laskemalla kummankin sovelletun säästämiskäsitteen suhde vastaavaan tulokäsitteeseen saadaan säästämisasteeksi 6,9 % ja rahasäästämisasteeksi 11,6 %. Edellisen luvun kanssa vertailukelpoinen kansantalouden tilinpidon mukainen kotitalouksien säästämisaste oli vuonna 1976 5,9 %. Tässä yhteydessä todettakoon, että Kososen ja Suoniemen tutkimuksessaan soveltama säästämiskäsite vastaa periaatteessa tämän selvityksen rahasäästämistä ja heidän tulokäsitteensä rahatulokäsitettä. Vuotta 1979 koskevasta aineistostaan he saavat (raha)säästämisasteeksi 5,8 %, mikä on huomattavan pieni, kun kansantalouden tilinpidon mukainen säästämisaste oli samana vuonna 6,1

1. Olettaen vuoden 1982 kuluttajahintaindeksin nousuksi 9 % markkamäärät voi muuttaa kuluvan vuoden hintatasoon kertomalla ne luvulla 1,77.

2. Nettoluotonannolla tarkoitetaan kansantalouden tilinpidon mukaisen säästämisen ja nettopääomanmuodostuksen erotusta.

3. SÄÄSTÄMINEN JA TULOTASO

Tulojen suuruus on keskeinen säästämiseen vaikuttava tekijä. Aiemmissa tutkimuksissa sekä säästämisen markkamäärän että säästämisen osuuden tuloista (säästämisasteen) on todettu kasvavan tulotason kohotessa. Tähän tulokseen päädytään Hämäläisen palkansaajatalouksia koskevassa tutkimuksessa (ks. Hämäläinen, 1981). Kososen ja Suoniemen, 1982, tutkimuksessa päädytään samaan tulokseen viisiluokkaisessa tuloluokittelussa ylittä tuloryhmää lukuun ottamatta. Siirryttäessä neljänneestä viidenteen tuloluokkaan säästämisaste (muttei säästämisen markkamäärä) laskee.

Säästämisen ja tulotason välisestä yhteydestä saatavaan kuvaan vaikuttaa osaltaan se, minkälaista tuloluokkitusta käytetään. Hämäläisen sekä Kososen ja Suoniemen tutkimuksissa sovellettiin viisiluokkaista tuloryhmittelyä niin että siirryttäessä alimmasta tuloryhmästä ylempiin kotitalouksien lukumäärä perusjoukon tasolla supistuu voimakkaasti.¹ Tässä selvityksessä sovelletaan käytettävissä oleviin tuloihin perustuvia desiili (10 luokkaa) ja kvinttiili (5 luokkaa) luokituksia, jolloin kuhunkin luokkaan kuuluu saman verran kotitalouksia perusjoukon tasolla.² Taulukon 2 perusteella nähdään, että hyvätuloiset säästävät markkamääräisesti enemmän kuin alempiin tuloryhmiin kuuluvat, mutta sen enempää säästäminen kuin rahassäästäminenäkään eivät kotitaloustiedustelutaloustiedustelun perusteella kasva monotonisesti (putoamatta välillä) tulotason kohotessa.

Laskelmien tuloksissa on merkillepantavaa erityisesti se, että säästäminen laskee keskituloisilla (IV ja V desiili) pienituloisempiin desiileihin verrattuna. Siirryttäessä kes-

1. Kososen ja Suoniemen tutkimusaineisto jakautuu perusjoukon tasolla viiteen tuloluokkaan alimmasta ylimpään seuraavasti: 38,0 %, 27,8 %, 20,7 %, 9,3 % ja 4,2 %. Ko. osuudet eivät ilmene heidän tutkimusraportistaan, vaan ne on saatu tutkimuksen tekijöiltä. Vastaavat tuloluokittaiset säästämisasteet olivat - 3,9 %, 3,9 %, 7,8 %, 12,4 % ja 7,8 %.

2. Kotitaloustiedustelun otoskoot desiilittain ilmenevät liitteestä 1. Samassa yhteydessä esitetään keskimääräiset käytettävissä olevat tulot desiilittain.

Taulukko 2. Säästäminen ja rahasäästäminen käytettävissä olevien tulojen mukaan desiilittäin¹ vuonna 1976

Desiili	Säästäminen		Rahasäästäminen	
	mk	osuus tuloista, %	mk	osuus rahatuloista, %
I	- 2 140	- 23,0	- 1 420	- 16,3
II	290	1,9	1 130	7,8
III	760	3,8	1 680	8,7
IV	20	0,1	1 130	4,7
V	260	0,8	1 420	4,9
VI	1 370	3,9	2 700	7,9
VII	2 740	6,8	4 210	10,8
VIII	3 390	7,4	5 260	11,9
IX	5 410	10,1	7 680	15,0
X	13 270	18,2	16 380	23,4
Kaikki	2 390	6,9	3 870	11,6

1. Desiilit on muodostettu kotitalouden käytettävissä olevien tulojen suuruuden mukaan siten, että kuhunkin desiiliin kuuluu kymmenesosa kotitalouksista. Pienituloisimmat kuuluvat ensimmäiseen (I) desiiliin ja suurituloisimmat kymmenenteen (X) desiiliin.

kituloisista ylöspäin nousevat sekä markkamääräinen säästäminen että säästämisaste hyvin voimakkaasti. Säästämisasteen alenemista ylimpään desiiliin siirryttäessä ei ilmene.¹

Kotitalouksien keskimääräinen säästäminen oli 2 390 mk ja rahasäästäminen 3 870 mk. Jos kotitaloudet jaetaan köyhiin ja rikkaisiin niin, että molempiin kuuluu puolet kaikista talouksista, niin köyhien säästäminen on negatiivista (- 160 mk) kun taas rikkaiden säästämisen markkamäärä on keskimäärin 5 240 mk vuodessa. Rahasäästämiskäsitteen avul-

1. Ylimmässä tuloluokassa on 10 % kotitalouksista tulonjakauksen yläpäästä, kun taas Kososen ja Suoniemen ylimpään tuloluokkaan kuului vain 4,2 % kotitalouksista. Näin ollen tässä saatu tulos ei poissulje sitä mahdollisuutta, että säästämisaste laskisi tulonjakauksen yläpäässä, jos käytetään esim. 5 % perusjoukossa kattavia tuloluokkia. Huomattakoon, että jos yhdistetään K & S:n kaksi ylintä tuloluokkaa, niin ne kattavat 13,5 % perusjoukosta, jonka säästämisasteeksi tulee 11,0 %. Tämä on suurempi kuin alkuperäinen kolmannen tuloluokan säästämisaste (7,8 %).

Taulukko 3. Säästämisasteet väestöryhmittäin vuonna 1976, prosenttia käytettävissä olevista tuloista¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	- 8,0	- 15,4			
25 - 34	- 36,3	14,2			
35 - 54	8,5	14,9			
55 - 64	7,9	27,3			
65 -	21,5	28,9			
Lapsiperheet					
- 24			6,1		
25 - 34		- 25,3	- 7,4	4,6	7,9
35 - 54		- 29,3	- 5,8	2,3	9,3
55 - 64			6,7	7,4	14,7
65 -					
Muut					
- 24			8,9		
25 - 34			0,6	9,5	30,2
35 - 54		- 5,2	1,2	10,7	22,0
55 - 64	- 50,0	2,1	12,0	13,3	22,8
65 -	- 13,3	9,4	18,0	18,7	25,2

1. Tässä ja myöhemmissä taulukoissa on otettu mukaan vain ryhmät, joissa oli vuonna 1976 kotitaloustiedustelun mukaan vähintään 10 000 kotitaloutta. "Muut taloudet" tarkoittaa talouksia, joissa oli kaksi tai useampia täysi-ikäisiä henkilöitä. Taulukosta puuttuvat kokonaan yksinhuoltajia koskevat tiedot.

la päädytään molempien osalta positiivisiin lukuihin seuraavasti: köyhät 790 mk ja rikkaat 7 250 mk.¹

1. Huomattakoon, että desiilittäisten säästämistietojen perusteella saatava koko aineiston keskiarvo on 150 mk suurempi molempien säästämisasteiden osalta kuin taulukossa 2 esitetty koko aineiston säästämisluvut. Kotitaloustiedustelun lukujen perusteella ilmeni, että käytettävissä olevien tulojen puolella ilmoitettu keskitulo saadaan tarkasti myös desiilittäisten tietojen keskiarvona. Edellä mainittu virhe syntyy kulutuspuolella, sillä desiilittäisten lukujen perusteella lasketut keskimääräiset kulutusmenot ovat koko aineiston ilmoitettua lukua 150 mk pienemmät. Mainittu virhe heijastuu myös "köyhien ja rikkaiden" vertailuun, koska ko. tiedot on laskettu desiilittäisistä luvuista. Todettakoon lopuksi, että ilmeisestikin kulutusmenot ovat tulleet aliarvioituiksi desiilitarkastelussa läpi tulonjakautuman, joten virhe ei kasautune yhteen tai vain muutamaani desiiliin.

Desiilittäisiin säästämistietoihin vaikuttaa kotitalouksien rakenteellisten ominaisuuksien jakautuma eri tuloluokissa. Tällaisten tekijöiden vaikutusten selvittämiseksi taulukoissa 3 ja 4 tarkastellaan säästämis- ja rahasäästämisasteita kvinttiilittäin perhetyyppi ja elinvaihe huomioiden.¹

Erilaisten kotitalouksien säästämisikäyttyymisessä on yhteisiä piirteitä. Sekä säästämisaste että rahasäästämisaste kasvavat milteipä poikkeuksetta päämiehen iän kasvaessa. Samoin molemmat säästämisasteet nousevat tulojen kasvaessa. Edellä kaikilla kotitalouksilla havaittua säästämisasteen laskua keskituloisilla ei yksityiskohtaisessa perhetyypeittäisessä tarkastelussa ole nähtävissä. Ainoaksi syyksi em. laskuun jääkin sen aiheutuminen erilaisten kotitalouksien sijoittumisesta tuloasteikolle (ks. liite 4).

Kotitalouksien välillä on säästämisasteissa selviä eroja. Tietyllä tulotasolla ja tietyssä ikäryhmässä yksinäisten henkilöiden säästämisasteet ovat korkeimmat ja lapsiperheiden alimmat. Väliin sijoittuvat "muut kotitaloudet", jotka muodostuvat pääasiassa lapsettomista aviopareista ja talouksista, joissa kaikki lapset ovat yli 18 vuotiaita. Tulos on varsin odotettu, koska kotitalouksien kokoa ei ole otettu huomioon tuloluokkiin sijoittamisessa. Kulutustarpeet ovat erisuuruissa kotitalouksissa hyvin erilaiset, mikä luonnollisesti vaikuttaa samalla tulotasolla olevien talouksien säästämissämahdollisuuksiin.

1. Taulukon 3 tietoja vastaavat markkamääräiset säästämistiedot ilmenevät liitteestä 2. Liitteessä 3 esitetään taulukon 3 ryhmittelyjä vastaavat otoskoot ja liitteessä 4 esitetään kotitalouksien lukumäärät perusjoukon tasolla.

Taulukko 4. Rahasäästämisasteet väestöryhmittäin vuonna 1976, prosenttia käytettävissä olevista rahatuloista

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	- 7,8	- 15,3			
25 - 34	- 35,7	15,8			
35 - 54	13,4	22,3			
55 - 64	9,1	34,9			
65 -	30,3	39,3			
Lapsiperheet					
- 24			7,4		
25 - 34		- 22,7	- 5,2	6,5	11,9
35 - 54		- 23,1	- 0,9	7,1	14,4
55 - 64			12,2	12,7	19,3
Muut					
- 24			10,2		
25 - 34			2,4	11,9	34,4
35 - 54		1,1	5,8	15,7	27,5
55 - 64	- 42,6	8,6	18,5	18,5	28,9
65 -	- 6,4	16,1	24,9	25,2	31,9

4. ASUNNON HALLINTAMUOTO JA SÄÄSTÄMINEN

Tässä selvityksessä käytettyjen säästämis- ja rahasäästämis-käsitteiden ero johtuu pääasiassa omistusasumiseen liittyvien laskennallisten erien erilaisesta kirjauksesta tulo- ja kulu-tuspuolelle. Näin ollen asunnon hallintamuodolla on tärkeä merkitys, joka tulee esille, kun säästämistiedot lasketaan erikseen omistusasujille, vuokralaisille ja muissa (luontais-etuasunnoissa yms.) asunnoissa asuville.

Taulukosta 5 nähdään, että vaikka omistusasujien tulot ovat vuokralaisia ja "muuta" selvästi suuremmat, heidän kansanta-louden tilinpidon mukainen säästämisensä ei markkamääräises-ti poikkea paljoakaan muista ryhmistä. Toisaalta omistus-asujien rahasäästäminen on markkamääräisesti lähes kaksin-kertaista vuokralaisten rahasäästämiseen verrattuna. Vuosit-taisten asuntovelanmaksujen vähentämisen jälkeenkin omistus-asujien rahasäästäminen ylittää selvästi muiden ryhmien vas-taavan summan. Oheisten lukujen perusteella saadaan seuraa-vat säästämisasteet: omistusasujat 6,4 %, vuokra-asujat 7,6 %

Taulukko 5. Säästäminen asunnon hallintamuodon mukaan

	Omistus- asunto	Vuokra- asunto	Muu
1. Käytettävissä olevat tulot	37 130	30 160	33 430
2. Kulutusmenot	34 750	27 850	30 880
3. Säästäminen	2 380	2 310	2 550
4. Asuntoetu	1 800	20	2 820
5. Asunnon arvonvähennykset	2 340	90	130
6. Rahatulot (1 - 4)	35 330	30 140	30 610
7. Rahamenot (2 - 4 - 5)	30 610	27 740	27 930
8. Rahasäästäminen (6 - 7)	4 720	2 400	2 680
9. Asuntovelanmaksu	1 240	30	80
10. Asuntovelanmaksun ylittävä rahasäästäminen	3 480	2 370	2 600

ja muut 7,6 %. Vastaavat rahasäästämisasteet ovat: omistus-asujat 13,4 %, vuokra-asujat 7,9 % ja muut 8,8 %.

Taulukossa 6 tarkastellaan säästämisasteita ja rahasäästämisasteita asunnon hallintamuodon ohella perhetyypin ja elinvaiheen mukaan.¹ Omistusasunnoissa asuvien lapsiperheiden säästämisasteet ovat negatiivisia alle 45-vuotiaiden päämiesten ikäryhmissä, kun taas rahasäästämisaste on positiivinen nuorimpia (alle 30 vuotias päämies) talouksia lukuun ottamatta. Vuokralla asuvien lapsiperheiden molemmat säästämisasteet ovat omistusasujien vastaavia säästämisasteita korkeampia.

Lapsiperheiden säästämisestä valtaosa menee asuntovelkojen lyhennyksiin. Vasta myöhään keski-iässä saavutetaan tyydyttävä asumistaso ja velkojen paine alkaa hellittää. Asuntovelat vaikuttavat omassa asunnossa asuvien lapsiperheiden säästämiseen myös siten, että lainojen korot sisältyvät kulutukseen ja pienentävät sitä kautta velkatalouksien säästämistä.

Nuoret lapsiperheet asuvat keskimääräistä selvästi useammin vuokra-asunnossa. Vuokra-asuntojen vähäisyyden takia asumis-

1. Taulukon 6 tietoja vastaavat markkamääräiset säästämis-tiedot ilmenevät liitteestä 5. Liitteessä 6 esitetään taulukon 6 ryhmittelyjä vastaavat otoskoot ja liitteessä 7 vastaavat kotitalouksien lukumäärät perusjoukon tasolla.

Taulukko 6. Säästämis- ja rahassäästämisasteet, prosenttia asunnon hallintamuodon ja kotitaloustyyppin mukaan

Päämiehen ikä ja asunnon hallintamuoto	Kotitaloustyyppi		Kotitaloustyyppi	
	Lapsiperheet		Yksinäiset	
	säästä- misaste	rahasääs- tämiste	säästä- misaste	rahasääs- tämiste
Alle 30 vuotta				
- omistusasunto	- 5,7	- 0,3	- 2,8	2,8
- vuokra-asunto	1,2	1,4	1,5	1,5
- muu	6,9	7,5	- 13,9	- 16,3
30 - 44 vuotta				
- omistusasunto	- 0,3	6,2	11,4	19,0
- vuokra-asunto	8,4	8,8	14,3	14,8
- muu	8,7	10,0		
45 - 64 vuotta				
- omistusasunto	2,2	8,4	13,4	23,8
- vuokra-asunto	14,8	15,1	25,5	26,1
- muu	- 5,5	- 4,6	34,1	41,0
Yli 64 vuotta				
- omistusasunto			21,1	35,0
- vuokra-asunto			33,1	33,4
- muu				

Päämiehen ikä ja asunnon hallintamuoto	Kotitaloustyyppi	
	Muut	
	säästä- misaste	rahasääs- tämiste
Alle 30 vuotta		
- omistusasunto	14,8	20,5
- vuokra-asunto	3,9	4,0
- muu	- 12,7	- 13,4
30 - 44 vuotta		
- omistusasunto	10,4	16,7
- vuokra-asunto	3,6	3,9
- muu	3,0	3,4
45 - 64 vuotta		
- omistusasunto	11,9	19,0
- vuokra-asunto	13,1	13,4
- muu	23,9	26,5
Yli 64 vuotta		
- omistusasunto	12,3	20,4
- vuokra-asunto	6,1	6,5
- muu		

tason parantaminen voi yleensä tapahtua vain hankkimalla omistusasunto, mikä myös näkyy asunnon hallintamuodon nopeana muutoksena omistusasuntopainotteiseksi lapsiperheillä. Vuokralla asuvien suuri rahassäästäminen voisikin olla merkki etukäteissäästämisestä omaa asuntoa varten.

Yksinäisten nuorten tapauksessa vuokralaisten säästämisaste on korkeampi kuin omistusasujilla, mutta rahassäästämisasteet ovat päinvastaiset. Sitä vastoin 45 - 64-vuotiaiden yksinäisten vuokralaisten molemmat säästämisasteet ovat omistusasujien lukuja suurempia. Vuokralla asuminen on yleisintä juuri yksinäisten kohdalla ja erityisesti tämä koskee nuoria. Useimmille nuorille yksinasuminen muodostaa ensimmäisen vaiheen oman kotitalouden rakentamisessa ja tämä vaihe voi jäädä suhteellisen lyhyeksi. Tarve säästämiseen ei tällöin ole kovin suuri, vaan suhteellisen pienet tulot käytetään päivittäiseen toimeentuloon sekä kotitalouden perushankintoihin. Vanhat yksinäistaloudet ovat taas syntyneet useimmiten suuremman kotitalouden hajotessa. Näyttää siltä, että kulutus-tarpeet ovat tällöin pienet ja säästämisaste korkea.

Kotitaloustyypissä "muut" nuorten talouksien säästäminen on varsin suurta. Omistusasunnossa asuvilla rahassäästämisaste on 15 - 20 % rahatulosta ja on selvästi vuokralla asuvien säästämistä suurempaa. Myös omistusasujien säästämisasteet ovat ryhmässä "muut taloudet" suuremmat kuin vuokralaisilla lukuun ottamatta 45 - 64-vuotiaiden päämiesten talouksia.

Taulukko 7. Asuntovelanmaksu ja sen ylittävä rahassäästäminen omistusasunnoissa

Päämiehen ikä	Lapsiperheet	Yksinäiset	Muut
Alle 30 vuotta			
Asuntovelanmaksu	2 500	2 530	1 960
Asuntovelanmaksun ylittävä rahassäästäminen	- 2 610	- 1 830	5 990
30 - 44 vuotta			
Asuntovelanmaksu	2 680	2 170	1 660
Asuntovelanmaksun ylittävä rahassäästäminen	230	1 940	4 900
45 - 64 vuotta			
Asuntovelanmaksu	1 130	420	590
Asuntovelanmaksun ylittävä rahassäästäminen	2 620	3 690	6 620

Omistusasunnoissa asuvien säästämisestä ainakin osa toteutuu yleensä lyhentämällä asuntolainoja. Taulukosta 7 ilmenee omistusasunnoissa asuvien erilaisten kotitalouksien asunto-

velanmaksut sekä ko. velanlyhennysten ylittävä rahasäästäminen. Lapsiperheissä ja yksinäistalouksissa, joissa päämies on alle 30 vuotias, on otettu uutta velkaa keskimäärin selvästi enemmän kuin lyhennetty asuntolainoja. Myöhemmissä ikävaiheissa tilanne kääntyy näissä perhetyypeissä päinvastaiseksi. Vähintään kahden aikuisen talouksissa eli ryhmässä "muut" säästetään huomattavan paljon asuntolainanlyhennysten lisäksi kaikissa elinvaiheissa.

5. YHTEENVETO

Artikkelissamme on tarkasteltu kotitalouksien säästämistä ja sen riippuvuutta kotitalouksien ominaisuuksista vuoden 1976 kotitaloustiedustelun aineiston perusteella. Kuten odottaa saattaakin, säästäminen riippuu ratkaisevasti tulotasosta niin, että suurituloisimmat säästävät eniten. Heidän säästämisensä on myös kokonaistaloudellisesti merkittävä, koska esimerkiksi suurituloisimman kymmenesosan osuus kaikkien kotitalouksien säästämisestä on 55 % kansantalouden tilinpidon käsitteistön mukaan mitattuna. Vastaava osuus tässä kirjotuksessa määritellystä rahasäästämisestä on 42 %.

Markkamääräisen säästämisen lisäksi tulojen taso vaikuttaa säästämisasteeseen eli säästämisen osuuteen käytettävissä olevista tuloista. Jaettaessa kotitaloudet tulojen perusteella desiileihin (kymmenluokitus) säästämisaste (ja ns. rahasäästämisaste) kasvaa selväpiirteisesti siirryttäessä tulonjakautumaa neljänneistä desiilistä ylöspäin. Alimmissa tuloryhmissä säästämisaste vaihtelee epäyhtenäisemmin tuloihin nähden.

Tulotekijän ohella kotitalouden muilla ominaisuuksilla on myös vaikutuksensa säästämiskäyttäytymiseen. Kotitaloustyyppin, perheen elinvaiheen sekä tulojen yhtäaikaisen huomioimisen perusteella päädytään seuraaviin tuloksiin. Kunkin perhetyyppin tapauksessa säästämisasteet kasvavat yleensä paitsi tulojen kohotessa myös perheen päämiehen iällä mitatun elinvaiheen edetessä. Ylimpiä tuloryhmiä lukuun ottamatta

nuorten (alle 35 vuotiaat päämiehet) lapsiperheiden ja yksinäisten henkilöiden säästämisasteet ovat useimmiten negatiivisia eli tällöin nettovelkaannutaan. Kahden ja useamman aikuisen talouksissa säästämisasteet ovat lapsiperheitä korkeammat kussakin ryhmässä.

Jaettaessa kotitaloudet asunnon hallintamuodon mukaan saadaan tulokseksi, että vuokralaisten säästämisaste on omistusasujien säästämisastetta korkeampi. Ryhmiteltäessä taloudet edelleen perhetyypin ja elinvaiheen mukaisiin luokkiin, tämä tulos pätee lapsiperheisiin ja yksinäisten henkilöiden talouksiin miltei poikkeuksetta kaikissa elinvaiheissa. Sitä vastoin kahden tai useamman aikuisen talouksissa omistusasujien säästämisaste on yleensä vuokralaisten säästämisastetta korkeampi.

Sovellettaessa kansantalouden tilinpidon säästämisikäsitteen sijasta tässä artikkelissa määriteltä rahasäästämisikäsitettä saadaan erilainen kuva tilanteesta. Laskennallisten erien (asuntoedut ja asuntojen arvovähennykset) eliminoinnin jälkeen juoksevien rahatulojen ja rahakulutusmenojen erotuksena saatava rahasäästäminen on keskimäärin 1,6-kertaista kansantalouden tilinpidon mukaiseen säästämiseen nähden. Rahasäästämisikäsitettä käyttäen useat edellä esitetyt säästämistä koskevat tulokset muuttuvat. Esimerkiksi omistusasujien rahasäästäminen ja rahasäästämisaste ovat nyt vuokralaisia selvästi korkeampia. Toisaalta rahasäästämisasteet ovat säästämisasteita suurempia kunkin kotitaloustyyppin tapauksessa.

Vaikka pieni- ja keskituloisten osuus kaikkien kotitalouksien säästämisestä ei olekaan kovin huomattava, todettakoon lopuksi, että näihin tuloryhmiin kuuluvien yli 64-vuotiaiden päämiesten talouksissa säästämisasteet ovat huomattavan korkeat. Opittuaan nuorempana tulemaan vähällä toimeen tämän päivän eläkeläiset eivät ilmeisesti osaa kuluttaa tulojaan elintason ja sosiaaliturvan parannuttuakaan.

LÄHDELUETTELO

A. KIRJALLISUUTTA

- Feldstein, M.S., 1974: "Social Security, Induced Retirement and Aggregate Capital Accumulation", Journal of Political Economy, Vol. 82, No. 5, Sept./Oct.
- Feldstein, M.S., 1977: "Social Security and Private Savings: International Evidence in an Extended Life-Cycle Model", in Feldstein, M.S. and Inman, R.P. (eds): The Economics of Public Services, MacMillan.
- Feldstein, M.S. 1980: "International Differences in Social Security and Saving", Journal of Public Economics.
- Hämäläinen, S., 1981: Suomalaisten palkansaaajatalouksien säästämiskäyttäytyminen. Poikkileikkausanalyysi säästämiseen vaikuttavista tekijöistä. Suomen Pankki B: 36. Helsinki.
- Hämäläinen, S., 1982: "Kotitalouksien säästämisen tutkimisesta". Kansantaloudellinen aikakauskirja 2: 1982.
- Koljonen, K. ja Loikkanen, H., 1982a: "Kestokulutustavaroiden kysyntä eri väestöryhmissä". Taloudellinen suunnittelukeskus. Erillisselvitys 5, Helsinki.
- Koljonen, K. ja Loikkanen, H., 1982b: "Erilaisten kotitalouksien säästäminen vuonna 1976". Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 23/1982. Helsinki.
- Koskela, E. ja Viren, M., 1982: Social Security and Household Saving in an International Cross Section. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen keskustelu- ja tutkimusaloitteita Nr. 176.
- Kosonen, K. ja Suoniemi, I., 1982: Säästämistutkimus 1979, Säästöpankkien tutkimussäätiö, Espoo.

B. TILASTOJULKAISUJA

- Kotitaloustiedustelu 1976, Tilastollisia tiedonantoja 55, Helsinki 1979.

Liite 1.

Kotitaloustiedustelun otoskoot ja keskimääräiset käytettävissä olevat tulot desiilittäin¹

Desiilit	Kotitalouksien lukumäärä		Keskimääräinen käytettävissä oleva tulo
	Kuukausitilinpäivä	Vuosihaastattelussa	
I	257	666	9 299
II	281	724	15 405
III	339	753	20 168
IV	356	793	24 928
V	344	835	30 128
VI	363	838	35 172
VII	357	842	40 268
VIII	338	836	45 816
IX	351	846	53 383
X	362	838	72 891
Kaikki	3 348	7 971	34 746

1. Lähde: Kotitaloustiedustelu 1976, s. 144.

Liite 2a.

Säästäminen väestöryhmittäin vuonna 1976, markkamäärät¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	- 1 000	- 3 190			
25 - 34	- 4 720	3 070			
35 - 54	1 070	3 300			
55 - 64	930	6 030			
65 -	2 480	6 180			
Lapsiperheet					
- 24			1 930		
25 - 34		- 6 150	- 2 470	1 950	4 810
35 - 54		- 6 970	- 1 920	1 020	5 850
55 - 64			2 210	3 170	9 330
Muut taloudet					
- 24			2 890		
25 - 34			200	4 070	17 540
35 - 54		- 1 200	390	4 610	14 110
55 - 64	- 7 030	470	3 890	5 710	14 890
65 -	- 2 000	2 080	5 660	8 060	16 390

1. Taulukosta puuttuvat kokonaan yksinhuoltajia koskevat tiedot.

Liite 2b.

Rahasäästäminen väestöryhmittäin vuonna 1976, markkamäärät¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	- 932	- 3 047			
25 - 34	- 4 553	3 374			
35 - 54	1 609	4 736			
55 - 64	916	7 194			
65 -	3 235	7 584			
Lapsiperheet					
- 24			2 298		
25 - 34		- 5 465	- 1 702	2 717	7 003
35 - 54		- 5 354	- 282	2 972	8 688
55 - 64			3 929	5 135	11 850
Muut taloudet					
- 24			3 267		
25 - 34			793	4 998	19 505
35 - 54		238	1 851	6 441	16 745
55 - 64	- 5 694	1 887	5 643	7 740	18 020
65 -	- 902	3 309	7 352	10 244	19 675

1. Taulukosta puuttuvat kokonaan yksinhuoltajia koskevat tiedot.

Liite 3a.

Kuukausitilinpitoa pitäneiden lukumäärät ryhmittäin¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	42	18	0	0	0
25 - 34	29	63	9	1	0
35 - 54	41	80	11	1	0
55 - 64	80	35	14	2	1
65 -	178	35	9	3	0
Lapsiperheet					
- 24	2	15	26	10	0
25 - 34	6	56	132	171	126
35 - 54	13	55	155	242	321
55 - 64	5	17	22	21	37
54 -	0	1	2	5	2
Muut taloudet					
- 24	3	15	22	15	4
25 - 34	4	23	56	36	24
35 - 54	16	61	99	93	101
55 - 64	46	87	72	62	77
65 -	64	106	56	26	18

1. Taulukosta puuttuvat kokonaan yksinhuoltajia koskevat tiedot.

Liite 3b.

Vuosihaastattelussa olleiden lukumäärät ryhmittäin¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella				
	I	II	III	IV	V
Yksinäiset					
- 24	97	42	1	0	1
25 - 34	79	129	20	6	2
35 - 54	110	170	29	3	1
55 - 64	200	81	29	6	1
65 -	493	74	19	6	1
Lapsiperheet					
- 24	5	32	66	32	5
25 - 34	17	115	324	418	285
35 - 54	32	119	361	574	769
55 - 64	12	31	53	53	77
65 -	0	8	6	7	10
Muut taloudet					
- 24	7	43	62	30	8
25 - 34	14	47	119	113	66
35 - 54	34	136	224	215	241
55 - 64	100	182	176	143	161
65 -	162	256	116	56	50

1. Taulukosta puuttuvat kokonaan yksinhuoltajia koskevat tiedot.

Liite 4.

Kotitalouksien luku tuloluokittain kotitaloustyyppin ja
päämiehen iän mukaan vuonna 1976, 1 000 kotitaloutta¹

Kotitaloustyyppi Päämiehen ikä	Kvinttiilit käytettävissä olevien tulojen perusteella					Yht.
	I	II	III	IV	V	
Yksinäiset	253	132	28	..	..	420
- alle 25 vuotta	26	11	..	..	..	38
- 25 - 34	20	34	..	..	..	62
- 35 - 54	27	45	..	..	..	81
- 55 - 64	52	22	..	..	..	85
- yli 65	128	19	..	..	..	154
Lapsiperheet	12	56	152	211	220	651
- alle 25 vuotta	..	..	13	..	..	27
- 25 - 34	..	22	62	82	55	224
- 35 - 54	..	22	66	111	148	353
- 55 - 64	..	..	..	10	14	41
- yli 65	..	..	..	..	..	..
Muut taloudet	57	123	133	108	104	525
- alle 25 vuotta	..	..	12	..	..	29
- 25 - 34	..	..	23	22	13	70
- 35 - 54	..	25	43	42	48	163
- 55 - 64	18	33	34	27	32	144
- yli 65	29	48	22	10	10	119
Yksinhuoltajat	..	16	14	..	..	40
Kaikki kotitaloudet	327	327	327	327	328	1636

1. Taulukossa on esitetty erikseen vain sellaiset ryhmät, joihin kotitaloustiedustelun mukaan on kuulunut vähintään 10 000 kotitaloutta. Tarkastellut ryhmät kattavat noin 91 % kaikista kotitalouksista.

Liite 5.

Säästäminen ja rahassäästäminen, markkaa asunnon hallintamuodon ja kotitaloustyyppin mukaan¹

Päämiehen ikä ja asunnon hallintamuoto	Lapsiperheet		Kotitaloustyyppi Yksinäiset		Muut	
	säästä- minen	rahasääs- täminen	säästä- minen	rahasääs- täminen	säästä- täminen	rahasääs- täminen
Alle 30 vuotta						
- omistusasunto	- 2390	- 110	- 710	710	5930	7950
- vuokra-asunto	420	490	250	250	1300	1350
- muu	2650	2690	- 2530	- 2530	- 4280	- 4270
30 - 44 vuotta						
- omistusasunto	- 150	2900	2530	4110	4300	6560
- vuokra-asunto	3550	3720	2950	3050	1440	1570
- muu	4070	4280	..	..	1180	1270
45 - 64 vuotta						
- omistusasunto	1030	3750	2510	4110	4790	7200
- vuokra-asunto	7170	7310	4310	4390	4960	5080
- muu	- 2570	- 1970	5880	5960	9920	10120
Yli 64 vuotta						
- omistusasunto	..	..	3010	4460	3480	5390
- vuokra-asunto	..	..	4520	4560	1540	1630
- muu	..	..	..	..	..	..

1. Taulukosta puuttuvat yksinhuoltajia koskevat tiedot.

Liite 6a.

Kuukausitilinpitoa pitäneiden lukumäärät ryhmittäin

	Yksinhuol- tajat	Lapsi- perheet	Yksi- naiset	Muut	Yhteensä
Alle 30 vuotta					
- omistusasunto	3	100	15	51	169
- vuokra-asunto	10	146	90	93	339
- muu	4	45	16	12	77
30 - 44 vuotta					
- omistusasunto	17	461	39	99	616
- vuokra-asunto	21	206	45	32	304
- muu	0	75	13	11	99
45- 64 vuotta					
- omistusasunto	9	326	138	506	979
- vuokra-asunto	4	59	54	77	194
- muu	0	14	17	35	66
Yli 64 vuotta					
- omistusasunto	0	8	139	225	372
- vuokra-asunto	0	2	75	29	106
- muu	0	0	11	16	27
Yhteensä					
- omistusasunto	29	895	331	881	2 136
- vuokra-asunto	35	413	264	231	943
- muu	4	134	57	74	269

Liite 6b.

Vuosihaastattelussa olleiden lukumäärät ryhmittäin

	Yksinhuol- tajat	Lapsi- perheet	Yksi- naiset	Muut	Yhteensä
Alle 30 vuotta					
- omistusasunto	3	238	34	131	406
- vuokra-asunto	33	333	199	202	767
- muu	9	113	50	44	216
30 - 44 vuotta					
- omistusasunto	40	1 132	86	236	1 494
- vuokra-asunto	61	462	115	92	730
- muu	5	171	30	31	237
45 - 64 vuotta					
- omistusasunto	28	771	306	1 148	2 253
- vuokra-asunto	11	121	140	172	444
- muu	3	42	47	65	157
Yli 64 vuotta					
- omistusasunto	2	28	368	528	926
- vuokra-asunto	0	4	193	73	270
- muu	0	0	32	39	71
Yhteensä					
- omistusasunto	73	2 169	794	2 043	5 079
- vuokra-asunto	105	920	647	539	2 211
- muu	17	326	159	179	681

Liite 7.

Kotitalouksien lukumäärä kotitaloustyyppin, elinvaiheen ja asunnon hallintamuodon mukaan, 1 000 taloutta

Päämiehen ikä	Yksinhuol- tajat	Lapsi- perheet	Yksi- naiset	Muut	Yhteensä
Alle 30 vuotta	..	132	75	73	289
- omistusasunto	..	45		24	79
- vuokra-asunto	..	65	53	41	166
- muu	..	22	13		45
30 - 44 vuotta	21	340	61	70	492
- omistusasunto		216	22	44	290
- vuokra-asunto	13	92	31	19	155
- muu		33			47
45 - 64 vuotta	..	174	130	262	574
- omistusasunto	..	142	80	215	442
- vuokra-asunto	..	24	37	35	98
- muu	..	..	13	12	34
Yli 64 vuotta	..	..	154	119	279
- omistusasunto	..	..	96	98	199
- vuokra-asunto	..	..	50	14	65
- muu	..	..	..	..	15
Yhteensä	39	652	420	525	1 636
- omistusasunto	14	408	207	382	1 011
- vuokra-asunto	22	182	171	109	484
- muu	..	62	42	34	141

1. Taulukossa on esitetty erikseen vain sellaiset ryhmät, joihin kotitaloustiedustelun mukaan on kuulunut vähintään 10 000 kotitaloutta. Tarkastellut ryhmät kattavat noin 91 % kaikista kotitalouksista.